Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Právní normy vedoucí k vyhubení vlka evropského (*Canis lupus*) v českých zemích

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

autor: Dominik Andreska

rok odevzdání: 2012

ročník SVOČ: 5.

Obsah:

1. Úvod

2. Materiál a metodika

3. Biologie a etologie vlka

4. Chronologický přehled záznamů a právních norem týkajících se vlků

4.1 Právní normy vzniklé do nástupu Habsburků na český trůn (13. století-1526)

4.2 Právní normy vzniklé do vydání Obnoveného zřízení zemského (1526-1627)

4.3 Právní normy vzniklé v letech 1627-1713

4.4 Právní normy vzniklé v letech 1713-1754

4.5 Praktické důsledky aplikace právních norem o lovu vlků

4.6 Právní normy platné v období zániku vlčích populací (1754- 1918)

5. Závěr

6. Literatura a prameny

7. Přílohy

1. Úvod

Z pohledu zákona č. 115/2000 Sb. se v naší přírodě vyskytuje sedm živočichů, které zákonodárce uznal za natolik hodné ochrany a zároveň do té míry škodící člověku-hospodáři, že jimi způsobené škody stát jako garant zákona č. 114/2000 Sb. do značné míry kompenzuje. Největší škody z těchto živočichů sice působí kormorán velký, nejvyšší míru emocionální averze ale člověk nepochybně pociťuje k jinému druhu, a to k vlku obecnému.

Vlk obecný je tak pravděpodobně nejkontroverznější živočich aktuálně žijící na našem území. Patří do skupiny takzvaných velkých šelem, mezi které v podmínkách střední Evropy řadíme ještě medvěda hnědého a rysa ostrovida. Velké šelmy, původně rozšířené na celém území českého království, působily mimo jakoukoli pochybnost škody na domácích zvířatech a lovné zvěři, a byly tak s ohledem na postupující kolonizaci a zmenšující se podíl původních lesů nemilosrdně loveny a postupně vytlačovány mimo oblasti osídlené lidmi. Vznikající konflikty, projevující se dlouhodobě, zanechaly v lidské kolektivní paměti hlubokou stopu.

Z hlediska environmentálního práva jsou popsané skutečnosti velmi podstatné, protože ochrana všeobecně nepříznivě vnímaného živočicha je značně komplikovaná. Bylo by velmi pohodlné předpokládat, že ochranu vlka (a velkých šelem obecně) lze zařídit pouhou, byť optimálně konstruovanou právní normou. Reálná situace je ale nepochybně složitější a přítomnost vlka v přírodě je zejména lidmi zabývajícími se myslivostí vnímána jako jasně negativní. Svoji roli zde hraje rozhodně i fakt, že současné právní úpravě předcházel dlouhý a poměrně složitý vývoj vztahu člověka a vlka, který úzce souvisí s biologií a etologií této šelmy.

Právě vývoji právních norem týkajících se vztahu člověka a vlka se věnuji ve své práci. Reaguji tím zároveň na tezi publikovanou poprvé pravděpodobně v Čabartově Vývoji české myslivosti[1], a to, že velké šelmy byly v Českých zemích vyhubeny (krom jiných příčin) v důsledku aplikace Loveckého patentu Josefa II. z roku 1786. Toto tvrzení se mi jevilo být, s ohledem na dostupná historická data, značně nepřesné. Snaha o dohledání plynulé řady norem a předpisů byla míněna jako určitá revize tohoto od té doby často citovaného názoru, který postupem času získal charakter axiomu.

Komplikovaný vztah člověka a vlka nebyl zprvu písemně zaznamenáván. Zvyšující se kulturní a civilizační úroveň vedla k tomu, že zpočátku ústně vydávané příkazy, stanovující mantinely pro lov velkých šelem, dostávaly písemnou formu právních nařízení. Některá z těchto nařízení se, v podobách obvyklých pro svoji dobu, zachovala ve formě archiválií

[1] ČABART, J.: Vývoj české myslivosti. Státní zemědělské nakladatelství, Praha 1958, s. 195.

dodnes a umožňují tak sledovat vývoj vlkům věnované legislativy a odvozeně také vývoj a zkázu vlčí populace obecně.

2. Materiál a metodika

Jako materiál při zpracování této práce jsem využil různé publikované záznamy, včetně kronikářských (nařízení z doby přemyslovské a lucemburské), zejména ale staré právní normy, užívané ve své době v Českém království. Cenné prameny představují také hospodářské instrukce, mající ve své době charakter závazných nařízení (zde vyniká zejména v Kalouskově edici vydaný Archiv český). Cenným vodítkem mi byla také kartotéka, kterou shromáždil můj dědeček, ing. Jiří Andreska, CSc., a která mne k řadě materiálů nasměrovala.

Metodicky postupuji ve své práci následujícím způsobem: k psanému materiálu, který je lokalizován a datován, přidávám komentář vycházející z publikovaných znalostí a reálií příslušné doby. Pokud se v interpretaci dostávám na rovinu spekulativní, na příslušném místě v textu to explicitně konstatuji.

3. Biologie a etologie vlka obecného

V dostupné literatuře se údaje o biologii a zejména o potravní a teritoriální ekologii vlka pozoruhodně rozcházejí. Z komparace zdrojů vychází všeobecně akceptovaný údaj, že vlk spotřebuje denně 2,5 kg masa. Neudává se ale dlouhodobý průměr spotřeby potravy, který by denní *racion* (optimální dávku potravy) specifikoval přesněji. Struktura potravy vlka se navíc nepochybně liší podle potravní nabídky v konkrétním ročním období, navíc velmi souvisí s konkrétními panujícími podmínkami (výška a délka trvání sněhové pokrývky). Také udávaná velikost teritorií potřebných k životu konkrétní smečky se liší, což jistě souvisí s tím, že úživnost teritoria se liší podle celkového stavu krajiny a nadmořské výšky. Ve slovenských podmínkách, které jsou přes přítomnost karpatských pohoří a zachovalých lesních celků českým zemím nejpodobnější, se aktuálně udává průměrná velikost teritoria smečky 200 čtverečních kilometrů.[2] Vlci se sdružují do smeček, jejichž velikost souvisí s množstvím a velikostí dostupné kořisti. Budeme-li opět vycházet z aktuálních slovenských údajů, tvoří ve středoevropských podmínkách smečku pouhých 4-6 vlků. Smečku vede vedoucí pár (alfa pár), kolem kterého se sdružují odrostlá vlčata zhruba do 3 let věku. Poté smečku opustí a vydají se na potulku, během níž se s jinými toulajícími se vlky sdruží do tlupy, až si nakonec naleznou partnera a založí vlastní smečku. Smečka sama drží pospolu zejména přes zimu, kdy musí úzce spolupracovat při získávání potravy. V období říje (v předjaří) se už smečka rozpadá, mladí vlci ani tehdy rodičovské teritorium zcela neopouští, a do jisté míry se podílí na získávaní potravy pro rozmnožující se alfa pár a jeho vlčata.

Na podzim se pak alfa pár s vlčaty a starší vlčata opět sdruží do zimní smečky. Ta se připravuje na přechod od letní potravy (drobní savci, hlodavci, také zajíc polní) k potravě zimní (spárkatá zvěř, především srnčí a jelení). Tehdy se mláďata učí od starších vlků lovit, a to tak, aby se mohla aktivně účastnit zimních štvanic. Biologie a potravní ekologie vlka úzce souvisí se šířením druhu na území, ze kterých již byl soustředěnou lidskou snahou vytlačen. Vlčí smečky i jednotliví vlci jsou v důsledku lovu ve smečkách neobyčejně pohybliví, a relativně snadno znovu obsazují svá původní území.

[2] RIGG, R.: Početnosť, odstrel a ochrana vlka dravého (Canis lupus) v slovenských Karpatoch – priveĺa či málo? In ADAMEC, M., URBAN, P. & ADAMCOVÁ, M. (eds.): Výskum a ochrana cicavcov na Slovensku VIII. Zborník referátov z konferencie (Zvolen 12. – 13. 10. 2007). Štátna ochrana prírody SR Banská Bystrica, 2007, s. 200-213. Dostupné online na http://www.sopsr.sk/cinnost/konferencie/docs/zbornik_vocs_2007.pdf, stav k 5.4.2012.

4. Chronologický přehled záznamů a právních norem týkajících se vlků

4.1 Právní normy vzniklé do nástupu Habsburků na český trůn (13. století-1526)

Podle letopisného svodu zvaného **Dražický kodex**[3] roku 1268 *Král Otakar rozkázal vykopat ve všech vesnicích jámy. Do těch jam měla být položena husa nebo sele k chytání vlků*.[4] O důvodu vydání tohoto nařízení lze pouze spekulovat, lze ale předpokládat, že souviselo s daňovým výběrem. V podmínkách vrcholící kolonizace se osadníci nově dostávali do oblastí, kde vlci do té doby žili a lovili svou kořist nerušeně. Příchod člověka a domestikovaných zvířat situaci změnil, vlci mezi divokým a domácím zvířectvem nerozlišují. Na paměti je rovněž nutné mít v té době obvyklou formu pastvy zejména hovězího dobytka přímo v lese, na lesním bylinném patře, která se například na Šumavě dochovala až do 19. století. Konflikty s vlky byly tedy zřejmě na denním pořádku. Pokud se panovník domníval, že škody způsobené vlky negativně ovlivňují daňový výběr, zejména, a zde spekuluji zcela, když se některý z plátců daně škodami, způsobenými vlky, pokoušel před ním omlouvat malé množství vybraných dávek, mohl se král rozhodnout vydat plošný rozkaz k jejich hubení vlčími jamami.

Otakarovské úředně nařízené budování vlčích jam zřejmě nebylo ve svém výsledku příliš úspěšné, a tak se kronikář o osm let později, roku 1276, opět zmiňuje o vlcích: *Také toho roku bylo vidět velké množství vlků z obou stran před branami pražského hradu, kteří hlasitě vyli, čímž předtuchou věštili špatný výsledek českému národu*.[5] Kronikářská relace tak předchází popisu bitvy na Moravském poli, a zejména takzvaných zlých let po smrti Přemysla Otakara II. v této bitvě.

Na dalších několik století však doklady nařízení ohledně lovu vlků na centrální úrovni chybí. K otázkám souvisejícím s přítomností vlka se nevyjadřuje **Rožmberská právní kniha**, pořízená pro zemského sudího Petra z Rožmberka a datovaná ke konci 13. století. Ani **Majestas Carolina**, jehož součástí je řada ustanovení týkajících se ochrany lesů, ani **Ordo Iudicii Terrae** se hubení vlků ani šelem obecně nevěnují. Obdobně **Vladislavské Zemské zřízení** v původním znění z roku 1500 podobná nařízení neobsahuje. Možných důvodů je několik, a je obtížné je potvrdit či vyvrátit. Nejpravděpodobnější je, že se královské příkazy vztažené k lovu vlků a myslivosti obecně z té doby v psané podobě jednoduše nedochovaly.

[3] Vznik kodexu je kladen před rok 1343, byl připraven pro biskupa Jana IV. z Dražic.
[4] Pokračovatelé Kosmovi. Nakladatelství Svoboda, Praha 1974, s. 134.
[5] Ibidem, s. 145.

Dvě poměrně krátká ustanovení věnuje vlkům (nikoli ale jejich lovu) **Právní kniha města Brna**, známá též jako **Kniha písaře Jana**, datovaná do poloviny 14. století. První z nich je v části týkající se odpovědnosti za škodu způsobenou hospodářskými zvířaty. Vlk je zde (spolu se lvem, jelenem a medvědem) řazen mezi *divoká, rozumem nenadaná lesní zvířata, která jsou považovaná za nezkrotitelná, a i když se ochočí, koušou, vyhazují nebo trkají*.[6] V případě, že takové zvíře způsobí škodu, má podle výpovědi žalobce a žalovaného být vynesen rozsudek podle práva (čímž je míněn starořímský princip odpovědnosti vlastníka za škodu způsobenou jeho zvířetem, který je spolu s výčtem domácích zvířat vzpomenut v odstavci předcházejícím ten o zvířatech divokých). Druhá zmínka, týkající se vlka, je v části věnující se povinnostem pastýře. Pokud pastýř nedovede zpět všechny ovce, které prve na pastvu vyhnal, musí je nahradit. Pokud jsou ale ovce uloupeny zlodějem nebo vlkem, pastýř je nahrazovat nemusí, pokud přivedený svědek doloží, že *při té loupeži vydával hlasitý křik*.[7] I to je jednoznačný odkaz na starořímský princip doporučeného postupu poškozeného při setkání se zlodějem.

Základní normou, ze kterého vycházelo právo velkého množství českých a moravských měst (včetně Prahy a Brna) bylo tzv. norimberské právo, zvykové právo jižního Německa, shromážděné ve sbírce obyčejového práva zvané **Švábské zrcadlo** (německy **Schwabenspiegel**). Její existence je doložena už k roku 1275. Praktické užití tohoto práva v Čechách bylo doloženo k roku 1315, kdy král Jan dal norimberské právo Většímu městu Pražskému. Následující výňatek pochází z první tištěné verze Švábského zrcadla, vydané v Augšpurku roku 1473:

Cap. CCCLII. *Wie man das wilde iagen sol das merck also.*

Allen tieren ist fryd und ban geseczet wann wolffen und beren an den brichet nyemandt keynen fryd.[8]

Všem zwiratom je příměrie i mír ustaven krom vlkov a medvědov, nad těmi nikdo neručie i jednoho příměrie.

Tento starobylý český překlad uvádí Čabart,[9] bohužel bez konkrétního pramene a jeho uložení; pramen se mi dosud nepodařilo dohledat. Interpretace této právní normy je jednoznačná: na rozdíl od ostatní zvěře, která je určitou část roku hájena, je medvěda a vlka dovoleno lovit celoročně.

---

[6] Právní kniha města Brna z poloviny 14. století, Díl 1: Úvod a edice. edice FLODR, M. Blok, Brno 1990, s.154.
[7] Ibidem, s. 322.
[8] Der Schwabenspiegel. Aubsburg 1473. Dostupné online na http://www.opera-platonis.de/Cap352-412.htm, stav k 4.4. 2012.
[9] ČABART, J.: Vývoj české myslivosti. Státní zemědělské nakladatelství, Praha 1958.

4.2 Právní normy vzniklé do vydání Obnoveného zřízení zemského (1526-1627)

Příchod Habsburků na český trůn roku 1526 se projevil i postupnou změnou způsobu vládnutí. Po spíše nahodilé a nesystematické vládě obou jagellonských panovníků nový panovnický rod s důsledností sobě vlastní započal se sérií opatření, která měla upevnit panovnickou moc a celkově vylepšit ekonomickou situaci v Českém království. Množství nových nařízení mělo omezit během poděbradovské a jagellonské doby zavedenou širokou nezávislost jednotlivých pozemkových vlastníků a zároveň sjednotit a optimalizovat roztříštěnou správu.

Roku 1549 v pořadí potřetí vydaná, přepracovaná a již jednoznačně habsburská verze **Zřízení zemského království českého** obsahuje také toto nové nařízení:

V.22 *Také od sedlákův ani od žádného z lidí ze všech stavův aby jam na zvěř velikou i malou žádných na pomezích a při pomezích a lesích německých, buď na gruntech královských i jiných gruntech, v království Českém děláno nebylo, leč by kdo na to řádné vejsady měli. A ty, které jsou zdělané, aby zametány a zadělány byly. Než na vlky a lišky jámy každý dělati na svých gruntech bude moci*.[10]

Článek V.22 je součástí skupiny ustanovení věnované rybníkářství a myslivosti. Zapovídá provozování vlčích jam všem kromě těch, kteří na ně mají patřičné privilegium. Povoluje ale užívání a stavbu vlčích jam, pokud tak na své půdě činí vlastníci pozemků.

[10] Kodex Juris Bohemici, svazek IV., Práva a zřízení zemská 1549, edice JIREČEK, J., Praha 1882, s. 484.

Pozemkoví vlastníci se k lovu šelem rovněž vyslovovali sami, v rámci předpisů pro svá panství. Tak se k lovu vlků vyjadřují několikery hospodářské instrukce, vydané souborně pro panství v jihočeské Rožmberské doméně. K letům 1540, 1560 a 1580 Kalouskem datované **Artikulové vydané rychtářům a poddaným na panstvích Rosenberských** se vlkům věnují v následujících artikulech:

Artikulové z r. 1540[11]	Artikulové z r. 1560[12]	Artikulové z r. 1580[13]
Artikul 53: *Item jam na vlky žádnej bez vůle panském nedělaj, a kdeří je mají, je zasypte hned.* Artikul 54: *Item zastřelí-li kdo lišku, vlka, ze svého stavení, přines a prodaj pánu. Zajíců nestřílej ani ze svého stavení.*	Artikul 55: *O jamách na vlky a na zajíce. Item jam na vlky žádný nedělej bez vůle jeho Msti páně, neb do nich i zajíce chytají. Nežli na vlky a lišky u svých domů stříleti mohou, však což by takového zastřelil, to aby jeho Msti pánu přinesl: může-li od něho koupiti, bude mu zaplaceno. Než po lesích myslivost neprovozuj pod trestáním na hrdle.*	Artikul 47: *Item jam na vlky žádnej nedělej bez vůle JMsti páně, nebo do nich i zajíce chytají. Na vlky a lišky u svých domů stříleti mohou, však což by zastřelil, aby to JMsti pánu přinesl, může-li od něho koupiti, bude mu zaplaceno; než po lesích myslivost neprovozuj pod skutečným trestáním, jakž v 21. artikuli o tom šíře obsahuje.*
Artikul 76: *Jestliže by se přihodilo, že by střídú pásli, a že by se škoda stala od zvěři na dobytku, a bude-li to dokázáno skrze některé osoby, že by to ten, kdož pase, svévolně zanedbal a pro jeho nedbalost se škoda stala: ten se s tím, komuž se škoda stala, umluv o to. A pakliby se škoda stala mocí od zvěří, že by tomu ten, kdož pase, odolati nemohl, tehdy komuž by se škoda stala, ten tu škodu sám nes.*	Artikul 69: *Item jestliže by se kdy přitrefilo, že by v některý obci pastýře neměli a střídú pásli po pořádku, jestliže by se škoda stala na čím dobytku, a bylo to dokázáno na toho, kdož jest tehdáž pásl, že jest svévolně pro jeho nedbanlivost zmrhal, s tím, komuž se škoda stala, o tu škodu bude povinnen se smluviti. Než jestliže by ten, kdož pásl, zvěři odolati nemohl, tehdy ten, komuž se ta škoda stala, sám tu škodu nésti musí.*	Artikul 61: *Item jestliže by se kdy přitrefilo, že by v který obci pastýře neměli a střídou pásli po pořádku, jestliže by se škoda stala od zvěři na čím dobytku, a bylo to ukázáno na toho, kdož jest tehdáž pásl, že jest svévolně pro jeho nedbanlivost to zmrhal: s tím, komuž se škoda stala, vo tu škodu bude povinen se smluviti. Než jestliže by ten, kdož jest pásl, zvěři odolati nemohl, tehdy ten, komuž se škoda stala, sám tu škodu nésti musí.*

Z prostého synoptického porovnání znění jednotlivých Artikulů je patrné, že se v nově vydaných verzích jednalo v podstatě pouze o opakování již jednou vyhlášeného; nové verze instrukcí se výrazněji liší v jiných než pro předloženou práci podstatných ustanoveních.

Ve všech verzích je jasně konstatován zákaz stavby a provozování vlčích jam poddanými, stejně jako pokyn k zasypání stávajících, pokud nejsou povoleny vrchností.

[11] Archiv český, díl XXII.: Řády selské a instrukce hospodářské 1350-1626. Edice Kalousek, J. Praha 1905, s. 100-109.
[12] Ibidem, s. 167-177.
[13] Ibidem, s. 270-284.

Dvě pozdější verze instrukcí výslovně vysvětlují proč (do jam, oficiálně kopaných „na vlky“, pytlačili poddaní zajíce) a zároveň připomínají zákaz provozování myslivosti poddanými, i s odkazem na ustanovení, která se tomuto zákazu v rámci Artikulů přímo věnuje. Z hlediska lovu vlků podstatnější je výslovné povolení střílet na vlky (a lišky), ovšem pouze ze stavení, tedy z domova, neboť venku nesměli poddaní chodit se střelnými zbraněmi pod hrozbou jejich konfiskace a pokuty. Zároveň je konstatována povinnost nabídnout zabitou šelmu k odkupu. Jedná se zřejmě o postup, jak od poddaného získat ceněnou kožešinu. Vrchnost ovšem kupovat nemusí (*může-li od něho koupiti*), zřejmě v případě, že byla kožešina poškozena. Obsáhlé a ve všech třech verzích Artikulů v podstatě totožné ustanovení se týká odpovědnosti za škodu nastalou při společné pastvě dobytka na obecní pastvině tam, kde najatého obecního pastýře neměli a tedy se v pastvě jednotliví osadníci střídali. Pokud by byla škoda způsobena divou zvěří a ten, kdo právě pásl, prokázal, že se o stádo řádně staral, nesl škodu majitel konkrétního kusu. Jinak byl ten, který pásl, povinen dohodnout se o náhradě škody s majiteli.

Poměrně obsáhlou část věnovanou lovu šelem včetně vlků obsahuje **Instrukce císaře Maxmiliána daná Dietrichu von Schwendi, nejvyššímu lovčímu v království Českém**, z roku 1568. Titul nejvyššího lovčího je v českých podmínkách velmi starý, datovaný již do 12. století. Jednalo se o dvorský úřad s rozsáhlými povinnostmi. Nejvyšší lovčí vykonával dozor nad lesy (teoreticky v celém království, v praxi ale hlavně nad revíry panovníka, které se rozkládaly zejména v okolí Prahy) a jeho hlavním úkolem bylo pro panovníka připravovat lovy a hony; zároveň měl také dohlížet na dodávky zvěřiny pro královský stůl. Byli mu také podřízeni ostatní lovčí a jejich personál, kteří měli na starosti jednotlivé obvody královských lesů (např. Křivoklátsko). Lovecká instrukce z roku 1568 reagovala na rychlé zmenšování rozsahu lesů v českém království, související s růstem populace a poptávky po půdě i po palivovém a konstrukčním dřevu. Ubývání lesů zároveň znamenalo úbytek zvěře a lovecké příležitosti. Instrukce měla přesně vymezit povinnosti nejvyššího lovčího a prostředky, kterými měl těmto z pohledu panovníka nežádoucím jevům zabránit. Povinnost hubení šelem mezi ně jednoznačně patřila, a je zmíněna v citovaných bodech:

18. *Myslivec by měl nejen vykonávat rozkaz, aby vlci, rysové, lišky, divoké kočky a jiná škodící zvířata byli v každý čas v našich lesích chytáni a zabíjeni, nýbrž také v Království Českém a k němu náležejících zemích veřejně nechávat dát rozhlásit a zveřejnit následující sdělení:*

Kdokoli by, ať už z čeledě myslivecké nebo kdokoli jiný, přinesl vlčí nebo rysí hlavu některému z hejtmanů a doloží, že byl onen zabit na našem majetku,[14] *má dotyčnému být za onu hlavu vyplacen zlatý v případě, že to byl starý vlk nebo rys, a za mladého půl zlatého. Aby jedna a ta samá hlava nemohla být nabídnuta dvakrát, nechť dají hejtmani každé přinesené a proplacené hlavě jako znamení odříznout ucho; jak s nimi*[15] *pak mají hejtmani naložit a jaké peníze k tomu*[16] *mají použít, k tomu námi bude vydán zvláštní rozkaz.*

40. *Náš vrchní lovčí nechť také, ještě předtím než nastoupí zima, nařídí našim hejtmanům, aby myslivci u poddaných k tomuto (účelu) obstarali staré koně, kteří by mohli být použiti k odchytu vlků na nejlepších místech a stanovištích. Dále nechť dbá s myslivci a hajnými bedlivě na to, aby byli v letním období před a po letnicích mladí vlci vybráni z doupat a ubiti.*[17]

Instrukce v článku 18 přímo konstatuje povinnost všech myslivců celoročně hubit zvěř pokládanou za škodnou a rovněž zajistit veřejné povědomí o vyplácení odměn za takovou zvěř, ulovenou na královských pozemcích. Proti přinesené hlavě vlka či rysa měla být vyplacena odměna čili zástřelné, za starého jedince zlatý, za mladého půl zlatého. Téměř úsměvně působí podrobný popis postupu, kterým se má zabránit opakovanému vyplacení zástřelného za stejného jedince. Článek 40 pak konkrétně vypočítává doporučené postupy lovu vlků, za prvé na újedích[18] (zřejmě ve vlčích oborách), pro které mají myslivci zajistit maso mršin, a za druhé vybíráním vlčat z doupat, k čemuž má docházet před a po letnicích, tedy během května, čili v čase, kdy vlčata skutečně ještě setrvávají v rodném doupěti.

[14] míněny císařské, tedy vlastně státní pozemky
[15] míněna odřezaná slecha
[16] míněny peníze k vyplácení odměn čili zástřelného
[17] Archiv český, díl XXII., s.245.
[18] Újeď (něm. *der Luderplatz*, z něm. *das Luder* = mršina), lovecká metoda a zároveň v myslivecké mluvě místo, kde se šelmě předkládá mršina jako vnadidlo, šelmy se pak loví z úkrytu, nejčastěji na sněhu nebo za měsíčné noci. K lovu lišek se popsaná metoda užívá dodnes.

Další ve své podstatě drobnou zmínku vztahující se k legislativě týkající se lovu vlků nacházíme ve **Sněmovních aktech z roku 1575**. Sněm roku 1575 je znám především jako sněm, na kterém se složitým kompromisem rodila Česká konfese, probírala se ale i myslivost, a byla nastavena pravidla jejího provozování.

Item jam slepých na vysokou zvěř a zajíce po vinicích a štěpnicích a zahradách, též i na lesích, v polích ani nikdež, aby žádný nedělal ani na gruntech svých dělati nedopouštěl; též také vlčcem zajícův nepřivlačoval, ani stupic, kos,[19] *ručnic, hákovnic, kuší na velkou ani malou zvěř nekladl a jich neužíval kromě jam, které se na vlky a lišky dělají, na kteréžto jámy se husy neb kačice sázejí, a to pod pokutou 20 kop grošův českých.*[20]

Odstavec konstatuje mnohé nesnadno interpretovatelné právní aspekty, zejména dlouhodobý spor o to, kdo vůbec může provozovat myslivost, čemuž se ostatně věnuje hned následující část usnesení. Text se vlastně věnuje pouze pastem a nástrahám, které bylo tradiční užívat k lidovému lovu. Ten byl ale vrchnostmi (obvykle právem) chápán jako pytláctví. Existence a užívání padacích jam k lovu vysoké zvěře a zajíců bylo vrchnostem zcela zjevně velmi nepříjemné, nařizují proto jejich celkový zákaz. Ze zákazu jsou zde vyňaty pouze jámy k lovu vlků a lišek, což v jistém smyslu naznačuje jejich potřebnost až nezbytnost přítomnosti takových zařízení v krajině. Zajímavý je – v ustanoveních podobných právních norem se už neopakující – detail umisťování hus a kachen do vlčí jámy. Husí kejhání je zvukem, který je slyšet překvapivě daleko, a husa tak slouží jako návnada zejména z akustického hlediska.

[19] Vlčec = též přívlačec, malá síť, užívaná k vláčení, čili přetahování přes na zemi se skrývající zvěř.
Stupice = nášlapná past, do níž zvěř stoupne, už z ní nevytáhne běh a musí ji nosit sebou, což znemožňuje běh.
Kosa = skutečná kosa, líčená na zvěř jako zraňující lovecké zařízení.
[20] Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu IV (1574-1575), Praha 1886, č. 86, s 297-299.

... při vánocích l.p. 1557 na panství krumlovském vlci velikou škodu činili, zvěř a dobytek dávíce, ač se myslivci snažili něco jich ulovit. Nic však dovésti nemohli pro některé čarodějníky, jež se v tom slyšet dali, že je zaháněti a posílati umějí. Na kterou ovci ukáží, tu že vlk zadáví…

Tuto pozoruhodnou relaci zapsal k roku 1557 rožmberský kronikář Václav Březan v kronikářském zpracování životopisu Viléma z Rožmberka. Jako ještě pozoruhodnější se jeví to, že k této relaci dokonce existuje i primární písemný materiál, ze kterého Březan cca roku 1600 při zpracovávání Vilémova životopisu čerpal. Kompletní původní relaci publikoval Hynek Gross v časopise Český lid v roce 1904.

Také V. M. oznamujem, že ti pastejři lidí stěžují, chodíce po všech žebrají a vyžehnávají dobytky svěj mi čarami a pověrky. A kdo jim nechce dáti, tehdy mu vlky hrozí, že jim mají dobytek trhati, a již jim dobytek dáví. Dva sme vzali. Sou trestáni věží, ale málo na nich plátno jest. Náleželo by jiný trestání na ně. Také lovci na tejden byli v Frimburce. Nemohli nic zabíti, ani jim nechtěli sležeti, když sou se nažrali, pro jich lotrovský čáry, kdež sou se slyšeti dali, když oni nechtějí, že nic nezabijí. A tak se V. M. velká škoda na zvěři děje, že málo kerej den, aby některý zvíře, druhdy i dví nesnědli. Včerejšího dne jednoho přivedu z Volar. Jest o něm zpráva, že by také právej bejti měl v těch čarách. A také praví pěší, že by jeden měl bejti v Dobčicích, vopata Vyšebrodského vsi, že by těch všech mistr měl bejti Zakládá se s sedláky, na kterú ovci ukáže, že mu ji vlci vezmou. A tak lidi sou před ním v strachu, obávaje se, kdyby mu v čem ublížili, že by se nad dobytkem mstil, jakž pak fišmeistr i Choustnický o tom dobru vědomost mají. A vlků okolo tý vsi vždycky mnoho jest. A tu škody činí okolo Brloha všudy na dobytku i zvěři, že již ovcí nesmějí na žita hnáti. Bude-li jim taková věc trpěna, bude lidem těžko. Protož V. M. takovou věc oznamujem, co dále o tom poručiti ráčíte, tak se zachováme. V. M. povolní služebníci [21]

Citovaný text ukazuje, jak v druhé polovině 16. století skutečně vypadala konkrétní situace výskytu vlků v podhůří Šumavy. Je nutno odlišit část sdělení, která je zjevně pověrečná, tedy popisovaná reálná schopnost kohokoli ovlivnit výběr vlčí kořisti. Podstatnější sdělení se týká přítomnosti vlků v Dobčicích (dnes součást obce Záboří) a jimi působených škod. Také datum, tedy konec prosince, je dodnes typické pro výskyt vlků v podhůřích a v nížinách.

[21] GROSS, H.: Čarovné posílání vlků na dobytek za Viléma z Rožmberka. In Český lid, ročník XIII. Praha 1904, s.174-175, dostupné online na http://tyfoza.no-ip.com/ceskylid/html/knihy/ceskylid13/index.htm, stav ke 4.4.2012.

V pořadí druhou soubornou instrukcí pro nejvyššího lovčího byla **Instrukce Rudolfa II.** z roku 1599, celým jménem **Císařská instrukce daná Janovi z Vřesovic, jakby se jako správce nejvyššího jegrmistrství v království Českém při úřadu svém chovati a říditi měl.** Z obsáhlé instrukce cituji jen pro předkládanou práci podstatná ustanovení:

Divoká zvířata jak se platiti mají.

Dotčený zprávce náš ouřadu nejvyššího jegrmistrství má netoliko o tom poručiti, aby vždycky v lesích našich vlci, rysy, lišky, divoké kočky a jiná škodlivá zvířata chytána a pobita byla, ale i také v království českém takto zjevně provolati a publikovati dáti: kdoby bud ten z čeládky naší myslivecké aneb kdokoliv jiný vlčí anebo rysovou hlavu kterému z našich hejtmanův přinesl a to ukázal, že jest na gruntech našich tož zvíře zabito, že tomu každému od starého vlka aneb rysa jeden zlatý a od mladého půl zlatého dáno býti má; však aby někdo k těm podobné hlavy dvakráte nepřinášel, mají hejtmané naši z té již jednou přinesené hlavy na znamení jedno ucho uřezati dáti, jakž pak o tom týmž hejtmanům, aby se tak zachovali a ty peníze na to naložili, obzvláštní poručení učiniti chtíti ráčíme.

O starých koních pro vlky.

Zprávce náš ouřadu nejvyššího jegrmistrství má také prvé a před tím nežli se zima začne hejtmanům našim v známost uvozovati, aby forštmistrům při poddaných koninu kupovali a na nejpříhodnějších místech vlkům k užívání předkládali.

Vybírání mladých vlkův z hnízd.

Obzvláštně pak s forštmistry a foršty na to bedlivý pozor jmíti má, aby letním časem před a po svatém Duše mladí vlci z hnízd vybíráni a pobiti byli.

Placení divokých zvířat.

Jestli by také kdo z našich mysliveckých osob aneb služebníkův vlka, rysa nebo divokou kočku chytil aneb zastřelil a zprávci nejvyššího jegrmistrství aneb hejtmanům ji přinesli, tehdy má tomu ta záplata od hlavy, tak jakž napřed stojí, též dána býti.[22]

Rudolfinská instrukce zjevně kopíruje Maxmiliánskou předlohu, starší o 31 let. Zachovává výši motivační částky, vyplácené za úlovek, tedy jeden zlatý za dospělého vlka (a rysa), polovinu této částky za mládě. Důležitost obou instrukcí spočívá zejména v tom, že se záhy staly vzorem pro obdobné instrukce vydávané na jednotlivých šlechtických velkostatcích.

[22] Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu, díl IX. (1595-1599). Praha 1897, č.509, s.667, 671-672.

4.3 Právní normy vzniklé v letech 1627-1713

Vydání Obnoveného zřízení zemského (roku 1627 pro Čechy a roku 1628 pro Moravu) bylo důležitým mezníkem nejen pro státoprávní vývoj českých zemí. V kapitolách věnovaných myslivosti totiž významně předjímalo budoucí osudy vlčí populace našich zemí. Ačkoli to právě v letech 1627 a 1628 ještě nebylo patrné (alespoň z historických záznamů nic podobného nevyplývá), jedním z důsledků třicetileté války bylo mohutné posílení vlčí populace. Vlci, v předválečném období vytlačení z velké části našeho území, se integrálním účinkem oslabení státní správy, přesunů velkých armádních svazů, úbytkem obyvatelstva, zániky obcí a konečně i sérií studených a sněživých zim postupně vraceli do svých původních teritorií. O tom svědčí i četné historické záznamy.[23]

Obnovené zřízení zemské se o vlku a jeho lovu zmiňuje následovně:

Q. LIII

Žádný ze stavův, ani kdo jiný, aby žádných jam na zvěř černau neb červenau, velkau neb malau, na pomezí a při pomezích dědičného Našeho království Českého a lesích německých, buď na gruntech Naších nebo svých vlastních, kdebykoliv byly, nedělal, a ty, které jsau zdělané, aby zametali a zadělali; pod pokutau 25 kop grošův českých, polovici do Naší komory královské a polovici tomu, kdožby o tom oznámil propadení. Než jámy na vlky a lišky, ty se vymiňují, a takové každý na svých gruntech bude moci dáti dělati.[24]

Téhož roku, tedy roku 1627 odhlasoval český sněm **Sněmovní usnesení o myslivosti**, jehož součástí je mimo jiné i následující ustanovení:

Po celém království českém všechny vlčí i jiné rozličné zvěře škodlivé jámy v čtyrech nedělích od zavření tohoto sněmu mají se zaházeti a žádná nová v těch třích letech pod pokutou 500 kop míšeňských nemá se dělati. Nedvědy, vlky, lišky a jinou škodlivou zvěř i ptactvo škodlivé každýho času i kdekoliv každýmo svobodno jest honiti, stříleti a hubiti.[25]

Obě právní normy vzniklé roku 1627 se dotýkají existence vlčích jam, Sněmovní nařízení pak také stanoví pravidla lovu zvěře pokládané za škodnou. Pozoruhodná je kolize dvou prakticky souběžně vzniklých norem v jejich názoru na vlčí jámy. Zatímco Obnovené zřízení je apriori nevylučuje, Sněmovní nařízení je jako první právní norma zcela zakazuje pod citelnou sankcí, byť pouze na období následujících tří let.

[23] Viz například ANDRESKA J., ANDRESKOVÁ E.: Tisíc let myslivosti. Tina, Vimperk 1993, s. 264-265.
[24] Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království českého, edice Jireček, H. Nákladem F. Tempského, Praha 1888.
[25] BECKOVSKÝ, J. F.: Poselkyně starých příběhů českých, díl II., svazek 3., ed. Antonín Rezek. Praha 1880, s. 40.

Krátce po svém nástupu na trůn, roku 1641 vydal císař Ferdinand vlastní lovecký řád pojmenovaný **Myslivecký řád Ferdinanda III.**, z něhož cituji:

Dostávaje se za páté: … Stejně tak má být během následujících čtyř týdnů po zveřejnění tohoto našeho mysliveckého řádu úplně zabráněno na různých místech zvěři velmi škodícím vlčím jamám, spádům, železům a kladeným střelám – samostřílům. A nadále nesmějí býti zřízeny ani ohrazeny, to aby se vyhnul výše uvedené pokutě sto říšských tolarů, tolikrát, kolikrát by někdo proti tomu konal a jednal.

Co se týká za šesté: Medvědi, vlci, lišky, zmije, divoké kočky a jiná škodlivá zvířata, která lezou, mohou být každým dle libosti (ovšem ve svém vlastním lovišti a v honitbě) chycena, ubita a vymýcena.[26]

Ferdinandův řád ve svém pátém oddílu jako první panovnické nařízení zcela zakazuje vlčí jámy. S nimi zakazuje spády (zjevně míněny samočinné chytáky), železa, a samostříly. Do značné míry se toto nařízení shoduje s myšlenkami nařízení Zemského sněmu z roku 1575. Ve svém šestém oddílu pak zákonodárce konstatuje, že majitel honitby může kdykoli hubit vlky, s nimi medvědy, lišky, divoké kočky a zmije. Oproti oběma Instrukcím, Maxmiliánské a Rudolfinské přibývá v seznamu škodící zvěře explicitně jmenovaný medvěd, a ztrácí se z něj rys. Přiřazení zmije k seznamu je spíše kuriozita, možnost všeobecného hubení hadů byla pokládána za zcela samozřejmou záležitost až do 20. století.

Následující právní normou, které se k lovu vlků vyjadřuje, je **Sněmovní usnesení** z roku 1681. Nařizuje: …*všechny zvěři vysoce škodlivé vlčí a jiné jámy v celém království do čtyř týdnů od zveřejnění tohoto nařízení zaházet a již nikdy neotevírat, tím méně nové stavět. Kdo by o tom donesl zprávu, patří mu polovina pokuty…* [27]

Nutnost opakovaného nařizovaní likvidace vlčích jam naznačuje, že provozovatelé jam (což byla téměř jistě pozemková šlechta) se usnesením zemského sněmu ani císařským nařízením spíše neřídili. Maně se zde nabízí nadčasová úvaha o komplikované vymahatelnosti práva. Nabídka poloviny pokuty udavači ovšem dává najevo, že řešení komplikací působených jamami bylo pravděpodobně naléhavě nutné.

[26] FRANCEK, J.: Lovecká vášeň v proměnách staletí. Havran, Praha 2008, s. 176.
[27] Codex Ferdinandeo-Leopoldinus, shromážděno Jakubem Janem rytířem von und zu Weingarten. Vydáno Karlem Ferdinanem Arnoldem z Dobroslavína v Praze 1701, č. 315, s. 215.

4.4 Právní normy vzniklé v letech 1713-1754

Během první třetiny 18. století se myslivostí zabývaly hned tři patenty, v letech 1713, 1726 a 1732 vydané **Lovecké řády Karla VI.** Protože se řády, alespoň v částech týkajících se lovu vlků, podstatně neliší, uvádím výňatek pouze z prvního z nich, synoptický přehled je k dispozici v příloze.

Za druhé zkušenost až posavad najevo dala, že vlčí jámy zvěři velice škodlivý a k zkáze jsou, poněvadž skrze ty netoliko zvěř jako i dobytek, ano i častěji lidi neštěstí mají, a proto takové skrze rozličné tisknuté sněmovní snešení a nejmilostivější rescripta pod pokutou pět set kop míšeňských poenaliter veskrz zapověděné jsou byly. Že však ale taková zápověď velmi málo se pozorovala a té věci gruntem dostatečně se nedohlíží, nic však méně ale na všechen způsob zamezeno býti má. Podle toho přikazujem tímto nejmilostivěji, že od začátku a publikací tohoto našeho nejmilostivějšího patentu v tomto našem celém království českém všechny ty tak nazvané vlčí jámy mimo při velikých aneb hornatých a při žádných silnicích položených revířích a při zavřených vlčích zahradách, o čemž dále více zmínka učiněna bude, jako i růčnic a železkladení, neméně samo nastrojený chytání zvěře[28] *(kteréžto poslední ještě zvěři nad ty vlčí jámy škodlivější jest) i taky bez povolení neb prohlížení vrchnosti s těžkem státi se může, dokonce zamezené a zapověděné býti mají. A kdyby někdo, buďto proti tomu se dočinil a se dopadl, neb sice přesvědčen byl, ten do předoznámené pokuty těch pět set kop míšeňských padnouti a takové kvantum exekvírované býti má. Poněvadž ale, jak nedaleko podotknuto, tomu, zvěři podobné nejvejš škodlivému vlčímu lapání předejíti a to netoliko zvěři, ale taky ovčímu dobytku, ano i lidem samým nebezpečné líté hovado podle možnosti zcela vyplemeniti se má, tak tehdy tak dobře v našich vlastních, jak i v našich věrných poslušných stavův revířích předně ty ohražené a jedině na vlky s přístupem způsobené vlčí zahrady, neméně i vlčí jámy v těch, mimo kde zvěř přechází a kde silnice průchod mají, místech, velikých revířích, však nic jináče dovolené býti mají, nežli aby před ně toliko jiný přístup a vchod k tomu, a ten v takové nízkosti zanechán byl, tak aby žádná vysoká zvěř tam vcházeti neb přeskočiti nemohla, všudy kolem a kolem zasekané a zahražené byly. Za druhé má jedno všeobecní znamení v celý zemi se postaviti, tak aby takové hned při vcházení k těm vlčím jámám spatřeno bylo, dříve ale pro jednoho každého povědomost a zprávu skrze všechny kraje a města v známost uvedeno. Následovně za třetí od vrchnosti na kterém gruntu a půdě takové vlčí jámy učiniti potřeba jest, našim královským hejtmanům krajským jich počet*

[28] V německém originálu je toto lovecké zařízení pojmenováno jako *der Selbstfang*, což byl pro překladatele nedisponujícího znalostí v baroku užívaných loveckých zařízení termín komplikovaně přeložitelný. Jde však nejpravděpodobněji o odchytová zařízení, dnes zvaná chytáky, velmi různě technicky konstruované.

a to místo, kde se takové vlčí jámy vynacházejí, pokaždý oznámené, od nich, zdaliž v těch místech bezelstně a potřebně a dle tohoto našeho nejmilostivějšího ustanovení vystavené jsou, v očité spatření vzaté, pak do protokolu ouřadu zaznamenané a poslušně naší královské místodržícké kanceláři české, tak aby ona o všech těch vlčích jámách, místech a příležitostech, vědomost měla, zpráva učiněna býti.[29]

Vydaní tři loveckých řádů v časovém rozmezí pouhých 19 let bylo zákonodárným počinem, který dnes zasluhuje bližší vysvětlení. Karel VI. (1711-1740) byl vladařem období vrcholného baroka. Lov byla jeho veliká vášeň, prakticky jediná, což konstatují jeho životopisci. Okázalé a nákladné lovecké slavnosti právě tehdy patřily k obvyklým zábavám šlechty. Konány byly především v podobě tzv. plachtových honů, kdy se zvěř naháněla ze stavěných plachtových zábran střelcům až před hlavně ručnic a během nichž se často střelily až stovky trofejních jelenů, či honů parforsních, kdy se lov měnil v představení až teatrální a kdy se na koních a se smečkou loveckých psů štval předem obeznaný jelen. Intenzivním lovem nesmírně trpěly stavy zvěře. Proto Karel VI. vydal pro všechny země habsburského soustátí lovecké řády obsahující detailní instrukce pro zacházení se zvěří, obsahující mimo jiné vymezení doby hájení, zákaz lovu jelenů slabších než desateráků[30] a tvrdé trestání pytláctví. Všechna tato nařízení měla vést ke zlepšení stavů zvěře, která se výsledně měla ulovit při honbě. Zákaz vlčích jam byl v textu samém zdůvodněn jejich nebezpečností pro zvěř, dobytek i lidi.[31] Patent sám konstatoval nutnost opětovného zákazu nedodržováním zákazů dosavadních. Další provozování jam bylo povoleno jen v horských revírech a to pouze na místech vzdálených od silnic, aby se předešlo možným neštěstím. Spolu s vlčími jámami byly zakázány i další způsoby lovu šelem, které mohly působit škody na lovné zvěři. Protože ale *líté hovado podle možnosti zcela vyplemeniti se má*, rozebraly patenty detailně doporučený způsob lovu, vlčí zahrádku. Ta se měla postavit tak, aby do ní nebylo možné chytit žádné jiné zvíře kromě vlka. Aby se předešlo různým nehodám, bylo ustanoveno a vyhlášeno znamení, podle kterého bylo možné vchod do vlčí zahrádky jasně

[29] FRANCEK, J.: Lovecká vášeň v proměnách staletí. Havran, Praha 2008, s. 187.
[30] Desaterák = jelen, který na nejméně jedné lodyze paroží docílil počtu pěti výsad. Je li počet výsad 5+5, jde o pravidelného desateráka, v případě, kdy jedna lodyha nese výsad pět a druhá méně jde o desateráka nerovného neboli nepravidelného. Zpravidla jde o jelena pětiletého, literatura té doby také hovoří občas o jelenu páté hlavy.
[31] Případy pádů do vlčích jam nastávaly a jsou i písemně doloženy. Pozoruhodnou zmínku o pádu do vlčí jámy poskytuje životopis posledního z rodu Slavatů, Jana Karla Jáchyma (1641-1712), který na lovu v lesích mezi Vanovem a Telčí spadl roku 1662 do vlčí jámy a poté v ní strávil noc. Při marném volání o pomoc slíbil, že bude-li zachráněn, vstoupí do kláštera. Svůj slib dodržel a po svém zachránění a zotavení vstoupil ve věku 22 let do řádu karmelitánů. Viz CHADT ŠEVĚTÍNSKÝ, J.E.: Dějiny lovu a lovectví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Louny 1909, s. 351.

rozpoznat. Zároveň byl šlechtě vnucen dozor královských úředníků, kteří měli napříště povolovat zřizování vlčích zahrádek i na soukromých pozemcích.

Císařovna Marie Terezie, dcera a následnice Karla VI., začala své panování ve složitých zahraničně-politických podmínkách. To poznamenalo její vládu v tom smyslu, že své panovnické snažení směřovala k postupné modernizaci Habsburského soustátí. Potenciálním zdrojem konfliktu mezi obyvatelstvem, kterému obživu poskytovalo drobné rolnictví, a šlechtou, bavící se myslivostí, byly vysoké stavy zvěře, které významně poškozovaly polnosti. Tuto situaci byla císařovna nucena řešit i přes to, že po smrti jejího otce se myslivostí intenzivně a vášnivě zabýval i její manžel, František Štěpán I. Lotrinský. Až po jeho smrti následovala restriktivní opatření, směřující k omezení početnosti zvěře (zejména černé) chované ve volnosti.[32] Významný byl již Patent z roku 1766, zavádějící pro vrchnost povinnost náhrady škod způsobených zvěří, jejíž lov jí byl vyhrazen. Toto zajímavé téma však není předmětem této práce. Pro ni podstatná ustanovení obsahuje **Tereziánský myslivecký řád** z roku 1754, ze kterého vyjímám:

Nápodobně tomu chtíti ráčíme za sedmé, že se v tomto našem dědičném království českém všecky tak nazvané vlčí jámy mimo zavřitých na velkých horách od silnic vzdálených loveckých příležitostí, jakož i ručnic a železkladení, neméně líčidla na zvěř (kterážto poslední v záhubě zvěře ještě vlčí jámu převyšují a také bez vůle vrchnosti stavěné býti nemají) zrušují a zapovídají. Pokudž by pak někdo proti tomu přečinil a v tom postižen nebo toho přesvědčen byl, ten do předešle vyměřené pokuty těch 500 kop míšeňských vpadnouti a taková suma bez ohledu povyhledávajícího zmenšení na něm naddotčeným způsobem exekvírována býti má. Poněvadž ale taková vlčí líčidla, jenž spolu nejen zvěř, nýbrž i pitomá hovada, zvláště pak ovčí dobytek hubí, ba ani i samému člověku nehoví, vším způsobem rušiti přísluší. Protož jak v našich vlastních, tak i v našich věrnoposlušných stavů loveckých příležitostech toliko zavřité a jedině na vlky s jedním přístupem připravené vlčí ohrady, též vlčí jámy na těch při velkém lovectví mimo zvířecího a silničného průchodu se vynacházejících místech, však ne jináč připuštěné budou, než aby primo jen jeden přístup k tomu a ten nízký učiněn byl, tak aby žádná jinší zvěř přestoupiti neb přesaditi nemohla, jsouce kolem zasekán a zapažen; secundo na takových místech jedno všeobecní znamení v celé zemi ustanoveno, ono při přístupu té vlčí jámy patrně, napřed ale je všech a krajích a městech k vědomosti uvedeno, pak tertio od každé vrchnosti, na jejížto půdě by takové vlčí jámy potřebné byly, našemu královskému

[32] Chov zvěře ve volnosti = chov mimo uzavřenou oboru, umožňující zvěři volnou migraci, a tedy i přístup na poddanská pole

krajskému hejtmanu jich počet a místo, kde by se oné vlčí jámy vynacházeti měly, pokaždý oznámeno a od něho, zdaliž to v těch místech zapotřebí jest, dohlídnuto, následovně naší královské representací a komoře, by ona o všech místech, kde vlčí jámy založené jsou, věděti mohla, zpráva učiněna býti má.[33]

Ani Tereziánský řád se od předchozích nijak podstatně neliší. Stran lovu vlků se soustřeďuje na vlčí jámy, na jejich obecný zákaz a zároveň konstatuje podmínky, za kterých mohou být nadále, v podstatě ale spíše výjimečně, zřizovány a provozovány. Stanovený postup schvalování, administrativně složitý a náročný, lze chápat i tak, že se se zřizováním nových vlčích jam zřejmě nepočítalo. Zároveň je třeba konstatovat, že Řád byl vydán v době, kdy v důsledku intenzivního hubení početní stavy vlků velmi rychle klesaly a jejich výskyt se postupně měnil ve vzácný. Na tento fakt reaguje Tereziánský řád poznámkou, že potřebnost existence jámy má posoudit hejtman, nikoli pozemková vrchnost. V duchu platných císařských norem hovořily také Instrukce a Služební příkazy té doby. Z dikce citovaných odstavců výše zmíněných čtyř řádů je jednoznačně patrné, že šlo o normy, které měly zároveň zamezit pytláctví, ke kterému přítomnost vlčích jam v krajině jistě sváděla, souběžně pak zamezit poranění osob, lovné zvěře a domácích zvířat, čemuž nesporně nasvědčuje i přičlenění zákazu chytáků (překládaných jako samospády, líčidla), samostřílů a železo do téhož odstavce řádu.

[33] FRANCEK, J.: Lovecká vášeň v proměnách staletí. Havran, Praha 2008, s. 204-205.

4.5 Praktické důsledky aplikace právních norem o lovu vlků

Jako příklad konkrétního vlivu instrukcí nařizujících lov vlků na vývoj vlčí populace lze uvést situaci na pěti dobře zdokumentovaných jihočeských panstvích.

Panství Třeboň

Roku 1663, poté, co třeboňské panství získali Schwarzenbergové, byla vydána služební instrukce pro lesmistra panství Jiřího Jánoše. V instrukci byla věnována zvláštní pozornost vlkům, kteří měli být všemožně hubeni, přičemž k jejich hubení měly být využity i nově vykopané vlčí jámy. Dne 7. března 1703 bylo vydáno zvláštní nařízení, které ukládalo chytání a hubení škodné, zejména vlků. Vlci byli tehdy v třeboňské krajině trvale přítomni, novosedelský myslivec hlásil roku 1702 i 1703 po dvou ulovených vlcích. Nařízení ze 7. března 1703 ukládá *chytati a co nejvíce možno hubiti šelmy*, přičemž se mají pořizovat tenata, pořádat tři až čtyři hony ročně, a tam, kde to myslivci budou pokládat za vhodné, klást návnady či újedě (něm. *Luder föhrun lassen*). Poslední významná zmínka o výskytu vlků pochází z tuhé zimy 1724-25, během které strhli vlci 20 kusů zvěře vysoké, 7 kusů zvěře srnčí a 7 kusů zvěře černé. To se sice jeví jako velké ztráty, mohla je ale snadno způsobit jen jedna smečka, která do nížiny sešla pravděpodobně z Novohradských hor, kde byl poslední vlk uloven v revíru Pohoří roku 1747.[34]

Panství Hluboká

Instrukce pro Jiřího Jánoše se ovšem týkala i sousedícího panství Hlubockého, které mělo stejného majitele. I odsud jsou vlci zmiňováni, konkrétně v zimě 1678-79 strhli půl míle[35] od zámku vlci 18 kusů vysoké.[36] Těžko to mohlo být jinde, než v lesním komplexu na sever od Hluboké, velmi pravděpodobně na vltavském levém břehu, který se lesy hlubocké stýkají s lesy velechvínskými, počítanými dnes již do regionu Třeboňska. V reakci na tento výskyt bylo roku 1679 znovu nařízeno hubení vlků. Roku 1691 byla čtyřem polesím (Velechvín, Purkarec, Poněšice, Obora) v rámci nařízení povinné dodávky zvěře stanovena povinnost dodání jedné vlčí kůže ročně. Vlci se na panství Hluboká zcela přestali vyskytovat kolem roku 1720. Po 61 letech, tedy koncem roku 1781, byl naposledy zaznamenán výskyt

[34] KRUML, F.: Historický průzkum lesů pro lesní závod Třeboň (LHC Třeboň, Domanín a Velechvín). ÚHÚL Zvolen, pobočka Hluboká n.Vlt., Praha 1961, manuskript.
[35] Vídeňská míle = 7 585,936km, půl míle tedy zhruba 3,8km
[36] Leontin Baťa navíc udává i konkrétní datum, 25. března 1679. Viz BAŤA, L.: Dosavadní výsledky zoologického výzkumu Jižních Čech. In Sborník vlastivědné společnosti jihočeské při městském muzeu V Českých Budějovicích, sv. 3. České Budějovice 1933, s. 15.

jednotlivého vlka, který byl záhy poté střelen reitejägrem[37] Friedlem při naháňce v Poněšickém revíru u Nového rybníka dne 19.1. 1782.[38]

Panství Orlík

Zánik populace vlků na panství Orlík je dokumentován spolehlivými záznamy pocházejícími z intervalu let 1631-1719, kdy panství vlastnili Eggenbergové a kdy byly zaznamenány úlovky 23 jedinců. Dalších 14 úlovků po roce 1719 pochází z doby vlastnictví Schwarzenbergů. Po převzetí panství navrhuje roku 1720 lesmistr Drescher z Kadanu zhotovit vlčí obůrku v Sobědražském revíru, na místě, kde bývala vlčí jáma. Navržené místo i způsob lovu přesně akceptuje pokyny prvního z loveckých řádů Karla VI. Poslední vlk panství Orlík byl uloven na Novém Sedle roku 1743, po 16 letech nepřítomnosti vlků, respektive nezachycení úlovku ve výkazech. Dokumentovaných 37 úlovků za 112 let ukazuje, že vlci se v popisovaném regionu vyskytovali sice pravidelně, ve srovnání s hornatějšími panstvími ale spíše vzácně.[39]

Panství Krumlov

Na panství Český Krumlov, byly s ohledem na jeho podhorskou a horskou polohu úlovky vlků časté a hojné. Zároveň je třeba připomenout, že Český Krumlov bylo panství neobyčejně rozlehlé, které zaujímalo rozsáhlé území v povodí horního toku Vltavy, prakticky celou jižní Šumavu. Odsud se z intervalu let 1603-1649 udává úlovek 694 vlků. Ze zimy 1640 pak pochází hlášení, že zde vlci strhli 141 kusů vysoké. Další statistika z let 1690-1719 uvádí úlovek 364 vlků. Poslední vlk na krumlovském panství byl uloven až roku 1795.

Roku 1698 psal eggenberský krumlovský hejtman Johann Tobias Prix svému kolegovi, hejtmanovi vimperskému Karlu Gubemu tento konkrétní pokyn stran vlků: *„… hovořil jsem s naším milostivým panstvem ohledně vlků, kteří lidem napáchali a ještě škodu páchati budou, a toto mi nakázal napsati Vám: aby nejenom lovci a hajní, ale i 60-80 mladých rolníků a silných pacholků důsledně prohledalo okolní lesy a vystříleny byly všechny tyto bestie, aby více škody lidem páchati nemohly, neboť tyto již lidské maso okusily a tím i nadále mnoho lidí nebezpečí vystaveno jest.“* [40]

[37] Reitjäger = jízdní myslivec neboli pojezdný, hodnostní postavení v hierarchii lesnických zaměstnanců panství.
[38] KRUML, F.: Historický průzkum lesů. Lesní hospodářský celek Hluboká n.Vlt. Bývalé panství Hluboká n.Vlt. ÚHÚL Brandýs nad Labem, pobočka Hluboká nad Vlt., Praha 1959, manuskript.
[39] KRUML, F.: Historický průzkum lesů LHC Čížová, Květov a Milevsko. ÚHÚL Brandýs nad Labem, pobočka České Budějovice, Praha 1970, manuskript.
[40] KRUML, F.: Historický průzkum lesů pro lesní závod Krumlov. ÚHÚL Zvolen, pobočka České Budějovice, Praha 1966, manuskript.

Panství Vimperk

Zřizování vlčích jam bylo na panství nařízeno roku 1677, s konkrétním požadavkem, aby byly umístěny na odlehlých místech, kde odpadne nebezpečí, že do jam spadne člověk nebo dobytče. Jam bylo na panství postupně zřízeno celkem 19, ovšem užitek z nich byl minimální nebo nulový. V létě se jim totiž vlci vyhnuli a v zimě zapadaly silnou vrstvou sněhu. Za celou dobu jejich existence chybí konkrétní údaj o úlovku vlka do jámy. Hlášení ze 7. května 1711 konstatuje úlovek dvou jelenů a jednoho kusu srnčího, v reakci na to majitelka panství, kněžna Marie Ernestina z Eggenbergu[41] 20. června přikázala, aby myslivci denně obcházeli vlčí jámy a užitkovou zvěř ihned vytáhli a prodali. Dalším reskriptem z 10. listopadu 1714 si Marie Ernestina stěžuje, že bylo uloveno málo vlků, a ukládá znovu jejich hubení. Relace lesníka Maliny z prosince 1716 popisuje vlčí jámy na panství, jejich počet a umístění. Dne 31.1. 1718 strhli vlci jelena špičáka[42] na zahradě hajného revíru Borek. Po smrti Marie Ernestiny roku 1719 zdědil panství Vimperk její synovec a zkušený myslivecký praktik Adam František ze Schwarzenbergu a hned 25. ledna jím byl vydán spěšný příkaz[43] jámy zasypat a vlky pilně hubit jinými prostředky. V letech 1721-1730 bylo na panství Vimperk uloveno 14 vlků. Lze tedy konstatovat, že tlak na vlčí populaci na panství Vimperk přinesl své plody a tak záznamů o úlovku vlků a škodách, které způsobili, postupem času výrazně ubylo. Je totiž doložen pouze úlovek jediného vlka za celý rok 1731 a pak úlovek dvou vlků roku 1756, což jsou poslední známé úlovky na panství Vimperk, vynecháme-li ovšem slavného posledního vlka Šumavy a Čech vůbec (a zároveň zjevného migranta), střeleného roku 1874.[44]

[41] Maria Ernestina z Eggenbergu, rozená ze Schwarzenbergu (1649-1719) vládla po smrti svého muže Jana Kristiána eggenberským državám sama jako kněžna vdova. Protože rod neměl kvůli sérii nešťastných úmrtí mužského dědice, odkázala kněžna rozsáhlé majetky, včetně panství Krumlov, Orlík a Vimperk, svému synovci, Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu.

[42] Špičák = mladý jelen s lodyhami paroží dosud nevětvenými, zpravidla do dvou let věku.

[43] V německém originálu *expresser Befehl und Reskript*.

[44] KRUML, F.: Historický průzkum lesů pro lesní závod Boubín (LHC Boubín a Strážný) a pro školní polesí lesnické mistrovské školy ve Vimperku. Praha 1964. ÚHÚL Zvolen, pobočka Hluboká n.Vlt., manuskript.

4.6 Právní normy platné v období zániku vlčích populací (1754-1914)

V situaci, kdy už vlčí populace prokazatelně postupně zanikaly, byl roku 1786 vydán **Myslivecký řád císaře Josefa II.**, z něhož vyjímám §§ 3. a 6.:

§3 *Černá zvěř (divoká prasata) smí být chována jen v uzavřených a proti jakémukoliv úniku dobře zajištěných oborách. Jestliže je divočák zastižen mimo oboru, tehdy jest komukoliv v kteroukoliv roční dobu povoleno divočáka, stejně jako vlky, lišky nebo jinou škodnou dravou zvěř, zastřelit nebo jinak složit. Jestliže by se držitel revíru nebo myslivci protivili, pak nechť musejí složit 25 dukátů a všechny škody způsobené uniknuvším zvířetem nahradit.*

§6 *Klásti železa a líčiti oka a kopati vlčí jámy je sice každému držiteli v jeho revíru povoleno, avšak aby se předešlo veškerým škodám a nehodám, musí být při tom vytvořena taková znamení, aby je mohl každý lehce postřehnout a rozpoznat*.[45]

Na Josefském loveckém patentu je vedle spíše mnohomluvných karolinských a tereziánských řádů patrná jeho stručná až úsečná dikce, typická právě pro Josefovo zákonodárství. V úvodu patentu zákonodárce konstatuje, že *dosavadní právní normy jsou různými následnými nařízeními v mnoha bodech pozměněny, zejména však již nejsou přiměřené nynějšímu pojetí vlastnického práva*. To se projevuje zejména odstraněním přímého administrativního, ať již vrchnostenského či hejtmanského, dozoru nad vlastníky pozemků. Novým prvkem Patentu byla intenzivní snaha o omezení škod působených zvěří, stanovena byla povinnost chovu černé zvěře pouze v uzavřených oborách. Vlk byl stejně jako divoké prase a liška taxativně označen za škodnou zvěř a možnost jeho lovu byla dána komukoli. V Patentu nebyl explicitně jmenován rys, medvěd ani divoká kočka, tyto druhy byly shrnuty paušálně pod termín škodná dravá zvěř.

Do české krajiny koncem 19. století stále ještě pronikali, těžko odjinud než od východu, jednotliví vlci i celé vlčí smečky. Typickým obdobím zaznamenaného výskytu byla zima, což souvisí s tím, že zimní výskyty byly v důsledku sněhové pokrývky snáze postřehnutelné. Zároveň právě sněživé zimy nutí k zimní migraci jelení zvěř, která je od podzimního zapojení vlčat do lovecké smečky hlavní součástí vlčí potravy. Pozoruhodný a zároveň patrně typický případ výskytu vlků je popsán v úřední korespondenci z února 1794, tedy osm let po vydání Josefského loveckého Patentu. Tehdy hlásil dolnobřežanský

[45] FRANCEK, J.: Lovecká vášeň v proměnách staletí. Havran, Praha 2008, s. 216.

arcibiskupský lesmistr Jiří Lipanský krajskému úřadu sídlícímu tehdy v Kouřimi, že 9. února 1794 byly v revíru Skalka[46] zjištěny vlčí stopy na obnově, a vzápětí byl jeden vlk střelen. To, a další informace, které se v Kouřimi sešly, vyvolaly navazující korespondenci: 16. února poslal krajský úřad sdělení Guberniu do Prahy, že se v kraji Kouřimském vyskytují vlci, že byl na panství Dolní Břežany jeden střelen, a že na panství Komorní Hrádek bylo pozorováno 7 kusů. 22. února rozeslalo Gubernium upozornění sousedícím a blízkým krajům, tedy berounskému, rakovnickému, čáslavskému, táborskému, boleslavskému a bydžovskému, aby od panství na svém správním území žádaly pronásledování a vyhubení přítomných vlků. Uvažujeme-li dnes nad smyslem této vpravdě byrokratické operace, vyplyne nám kromě její marnosti (úlovek žádného dalšího vlka z této migrující smečky již nebyl hlášen) také mimořádnost celé situace, tedy že přítomnost vlků ve středočeském regionu byla v té době jednoznačnou anomálií.[47]

[46] Místo primárního výskytu není zcela jednoznačné, zřejmě míněno Skalsko u Jílového, poblíž tehdy ještě neexistující obory Březka.
[47] KOKEŠ, O.: K historii výskytu vlků v Posázaví. In Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 18, Muzeum Podblanicka, Vlašim 1977, s. 101-107.

V rakouské části monarchie pak roku 1849 vstoupil v platnost nově formulovaný **Lovecký patent 1849**,[48] který už vlastně mohl být pro reálný lov velkých šelem v Českých zemích uplatněn spíše jen na Moravě a ve Slezsku. V tomto Patentu nejsou vlci ani další velké šelmy zmíněny. Jeho z dnešního pohledu prováděcí vyhláškou pak bylo **Ministeriální nařízení o policii lovčí**, které ho o tři roky později doplnilo a konkrétně stanovilo v §§ 6. a 7. právní náležitosti lovu medvěda, rysa a vlka:

§ 6. *Líčiti železa, oka a vlčí jámy jest dovoleno každému držiteli honebnosti v jeho honbišti. Aby se předešly všeliké škody a neštěstí, musí u těchto líčidel dáno býti znamení, které každý snadně zpozorovati a poznati může.*

§ 7. *Kde zdržují se medvědi, rysové a vlci, buďtež konány posavadní hony společné, ku kterým se obce spolčují a od nichž se nikdo vylučovati nesmí.*

Za usmrcení těchto šelem vyplatí pokladna státní následující odměny:

za medvědici	*40 zlatých konvenční měny*
za medvěda	*30 zlatých konvenční měny*
za vlčici nebo rysici	*25 zlatých konvenční měny*
za vlka nebo rysa	*20 zlatých konvenční měny*
za mladého medvěda, vlka nebo rysa do jednoho roku stáří	*10 zlatých konvenční měny*

Každé zadání o odměnu k politickému úřadu a předložené náměstnictví musí býti odůvodněno hodnověrně a vlastním přesvědčením místního úřadu, že šelma ta skutečně byla usmrcena.[49]

Nařízení je ve své dikci do té míry jednoznačné, že zřejmě nepotřebuje rozsáhlejší komentář. Z jeho paragrafů lze nicméně cítit duch původní Instrukce Maxmiliánské, tehdy již staré bezmála 300 let. Dále je patrné, že Patent akcentoval situaci v uherské část monarchie, stabilní výskyt rozmnožujících se populací velkých šelem se v té době zachoval pouze tam. V Předlitavsku (teprve později definovaném) se větší populace velkých šelem tou dobou zachovaly už jen v Haliči.

[48] Císařský patent, daný dne 7. března 1849. In ČERNÝ, J.V.: Myslivosť, příruční kniha pro myslivce a přátele myslivosti. Nákladem Fr. Borového, Praha, 1884, s. 6-12.
[49] Ministeriální nařízení o policii lovčí (Nařízení ministeria vnitra ze dne 15. prosince 1852 číslo 5681). In ČERNÝ, J.V.: Myslivosť, s .13.

V pořadí následující právní norma, **Zákon o myslivosti** z roku 1866, který s mírnými novelami platil až do 15. března 1939, čili do zániku Republiky Česko-Slovenské, stanovil v:

§ 38: *Zvěř do ok a do tenat* [50] *lapati jest zapovězeno, vyjímajíc zvěř škodnou.*

Divocí kanci (černá zvěř) chovati se mohou jen v oborách zavřených a opatřených tak, aby z nich nemohli vyběhnouti. Postihl-li by kdo zvěř černou mimo oboru, může ji, vyhledává-li toho obrana osoby nebo majetku, každého času usmrtit, rovněž jako vlka, medvěda a jinou škodnou zvěř.[51]

Citovaný paragraf § 38 je sice zaměřen zejména na prase divoké, právo na volný lov šelem a explicitně jmenovaného vlka a medvěda ale ponechává každému. Zástřelné zde sice není jasně stanoveno, existují ale doklady, že bylo vypláceno.

V poslední citované právní normě, určené ve své době pro užití v nynější východní části českých zemí, kterou byl **Zákon honební pro Markrabství Moravské z roku 1895**, který vstoupil v platnost roku 1896, zákonodárce stanoví:

§ 60 *Na svobodě postižené medvědy, vlky, rysy, divoké kočky a zvěř černou dovoleno jest každému kdykoli chytiti, usmrtiti a tím jich pro sebe nabýti.*

§ 61, čl. 9 pak navíc mimo jiné konstatuje: *Ukáže-li se pronásledování škodlivých zvířat v § 60. vyjmenovaných, obzvláště lišek, střelnou zbraní, želízky a pastmi nedostatečným, může ke zničení těchto škodlivých šelem vynímečně užito i jedu.*[52]

Text této právní normy ukazuje obvyklou vlastnost podobných právních norem, a to setrvačnost, v jejímž důsledku nejsou schopny akcentovat vývoj, v tomto případě vývoj přírodní. Po roce 1896 na území Markrabství Moravského už totiž nebyl uloven žádný medvěd ani rys, a před první světovou válkou spolehlivě jsou doloženy pouze dva úlovky vlků, v obou případech jednoznačně migrantů. Vůbec poslední vlk Slezska (které v té době k Moravě administrativně nepřináleželo) byl střelen roku 1914. Po dlouhé odmlce pak byl další vlk na Moravě střelen až v roce 1947. Stalo se tak poté, co v důsledku postupné obnovy

[50] Editor kolekce právních předpisů, z níž je tato norma citována, J.V. Černý již v roce 1884 konstatuje v poznámce nepřesnost překladu do češtiny, německý originál zákona podle něj nehovoří o tenatech (= das Fallgarn), ale o tlučkách a chytácích s padacími dvířky fungujících na principu sklopců (= die Fallen). Podobných problémů s terminologií označující dnes již dávno neužívaná lovecká zařízení může být v užitých překladech skryto daleko více, ne každý z překladatelů byl schopen drobné nebo výraznější terminologické nuance akcentovat.

[51] Zákon o myslivosti, daný dne 1. června 1866 pro království České. Čís. 49. zák. zemsk. In ČERNÝ, J.V.: Myslivosť…, s. 31.

[52] Zákon honební pro Markrabství Moravské ze dne 15. srpna 1896. Zákony a nařízení zemská pro Markrabství moravské, ročník 1896, částka XIII, s. 165n.

populace na Slovensku začali na naše současné území znovu proudit migranti z oblasti Západních Karpat.

5. Závěr:

Podstatnou záležitostí, která poněkud komplikovala vznik této práce, bylo z povahy tématu existující česko německé, případně česko latinské jazykové rozhraní. Porozumění právním a technickým ekvivalentům je nesnadné obecně, a bylo tedy nesnadné nejen pro mne, ale velmi pravděpodobně již pro dávné překladatele myslivosti věnovaných právních norem. Pomoc s překladem řeším formou poděkování v seznamu pramenů.

Jako pomyslná červená nit se citovanými právními předpisy táhnou zmínky o vlčích jamách. Historicky popsaných způsobů lovu vlků bylo ovšem daleko více. Jejich porovnání se soudobými právními předpisy a historickými záznamy, a to nejen na území České republiky, ale i sousedních států, by nepochybně poskytlo zajímavé výsledky, rozměrově by ovšem přesáhlo parametry stanovené pro tento typ práce.

Z předložené práce je jasně patrné, že právní prostředí nepřátelské k vlkům v českých zemích reálně existovalo už přinejmenším 250 let před tím, než byl roku 1786 vydán Josefinský honební patent. Zároveň se zdá být jednoznačné, že takto dlouze a kontinuálně existující prostředí nutně vytváří určité tradice v uvažování, zde především v pohledu na žádoucí řešení kontaktů mezi člověkem a šelmou. Navíc myslivci, zejména profesionální, dlouhodobě existují jako spíše uzavřená komunita, kde se informace, kompetence a schémata uvažování předávají z generace na generaci. Tak se často zachovávají zkušenosti a postupy staré mnoho desítek a možná i více let, a tento ústně tradovaný zlatý fond informací je z principu velmi konzervativní. Působit na takové komunity z vnějšku právně či výchovně je skutečně nesnadné.

Chápeme-li přítomnost vlka evropského a přítomnost velkých šelem obecně jako součást přirozeného stavu naší přírody, jeví se maximálně nutné jejich nezastupitelnost v lesních biocenózách soustavně obhajovat před nechutí majoritní populace. Rozhodující se ovšem jeví ta část společnosti, která preferuje myslivost jako volnočasovou aktivitu. Tato část činí v našich podmínkách kvalifikovaným odhadem 1% populace, tedy její zdánlivě zanedbatelný díl. Pokud si odmyslíme její schopnost aktivního lobbingu ovlivňujícího zákonodárný proces, její druhou významnou silou je trvalá ozbrojená přítomnost v honitbách, včetně všech myslitelných negativních důsledků pro ochranu přírody.

Zdá se tedy, že by zákony č. 114/1992 Sb. a č. 115/2000 Sb., a zejména jejich obecný smysl, zasloužily soustavnou a intenzivní propagaci, která by ve svém důsledku vedla k jejich všeobecné akceptaci v nejširších lidových vrstvách.

Seznam použitých pramenů, literatury a dalších zdrojů:

Prameny:

1. Archiv český, díl XXII.: Řády selské a instrukce hospodářské 1350-1626, edice Kalousek J. Praha 1905.
2. Codex Ferdinandeo-Leopoldino-Josephi-Carolinus, shromážděno Jakubem rytířem von und zu Weingarten. Vydáno Pavlem Lochnerem v Praze 1720.
3. Codex Ferdinandeo-Leopoldinus, shromážděno Jakubem Janem rytířem von und zu Weingarten. Vydáno Karlem Ferdinanem Arnoldem z Dobroslavína v Praze 1701.
4. Kodex Juris Bohemici, svazek IV., Práva a zřízení zemská 1549, edice Jireček, J. Praha 1882.
5. Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království českého, edice Jireček, H. Nákladem F. Tempského, Praha 1888.
6. Právní kniha města Brna z poloviny 14. století, Díl 1: Úvod a edice, edice Flodr, M. Blok, Brno 1990.
7. Vladislavské zřízení zemské, edice Kreuz, P., Martinovský, I. Praha 2007.

Zákony:

8. Zákon č. 154/1849 ř. z., honební zákon
9. Zákon č. 49/1866 z. z., o myslivosti pro Čechy
10. Zákon honební pro Markrabství Moravské ze dne 15. srpna 1896

Literatura:

11. ANDĚRA, M.: Svět zvířat II. Savci (2). Albatros, Praha 1999.
12. ANDRESKA J., ANDRESKOVÁ E.: Tisíc let myslivosti. Tina, Vimperk 1993.
13. BECKOVSKÝ, J. F.: Poselkyně starých příběhů českých, díl II., svazek 3., ed. Antonín Rezek. Praha 1880.
14. BLÁHOVÁ, M., MAŠEK, R.: Karel IV., Státnické dílo. Karolinum, Praha 2003.
15. ČABART, J.: Vývoj české myslivosti. Státní zemědělské nakladatelství, Praha 1958.
16. ČERNÝ, J.V.: Myslivosť, příruční kniha pro myslivce a přátele myslivosti. Nákladem Fr. Borového, Praha 1884.
17. FRANCEK, J.: Lovecká vášeň v proměnách staletí. Havran, Praha 2008.
18. CHADT ŠEVĚTÍNSKÝ, J.E.: Dějiny lovu a lovectví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Louny 1909.

19. KOMÁREK J. (1944) : Lovy v Karpatech – ČIN, tiskové a nakladatelské družstvo v Praze, Praha.
20. Kosmova kronika česká. Nakladatelství Svoboda, Praha 1972.
21. KRUML, F.: Historický průzkum lesů pro lesní závod Boubín (LHC Boubín a Strážný) a pro školní polesí lesnické mistrovské školy ve Vimperku. Praha 1964. ÚHÚL Zvolen, pobočka Hluboká n.Vlt., manuskript.
22. KRUML, F.: Historický průzkum lesů pro lesní závod Krumlov. ÚHÚL Zvolen, pobočka České Budějovice, Praha 1966, manuskript.
23. KRUML, F.: Historický průzkum lesů LHC Čížová, Květov a Milevsko. ÚHÚL Brandýs nad Labem, pobočka České Budějovice, Praha 1970, manuskript.
24. KRUML, F.: Historický průzkum lesů pro lesní závod Prameny Vltavy (LHC Zdíkov, Kvilda a Světlá Hora) ve Vimperku. ÚHÚL Zvolen, pobočka České Budějovice, Praha 1968, manuskript.
25. KRUML, F.: Historický průzkum lesů pro lesní závod Třeboň (LHC Třeboň, Domanín a Velechvín). ÚHÚL Zvolen, pobočka Hluboká n.Vlt., Praha 1961, manuskript.
26. KRUML, F.: Historický průzkum lesů. Lesní hospodářský celek Hluboká n.Vlt. Bývalé panství Hluboká n.Vlt. ÚHÚL Brandýs nad Labem, pobočka Hluboká nad Vlt., Praha 1959, manuskript.
27. MALÝ, K. a kolektiv: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha 1999.
28. Pokračovatelé Kosmovi. Nakladatelství Svoboda, Praha 1974.

Časopisecká literatura a příspěvky ve sbornících:

29. ANDRESKA, J.: Velké šelmy jako problém environmentální výchovy (1) – MEDVĚD HNĚDÝ. Biologie, chemie, zeměpis 2/2010, s.54-59, SPN, Praha 2010.
30. ANDRESKA, J.: Velké šelmy jako problém environmentální výchovy (2) – VLK OBECNÝ. Biologie, chemie, zeměpis 3/2010, s.106-112, SPN, Praha 2010.
31. ANDRESKA, J.: Velké šelmy jako problém environmentální výchovy (3) – RYS OSTROVID. Biologie, chemie, zeměpis 4/2010, s.158-164, SPN, Praha 2010.
32. BAŤA, L.: Dosavadní výsledky zoologického výzkumu Jižních Čech. In Sborník vlastivědné společnosti jihočeské při městském muzeu v Českých Budějovicích, sv.3. České Budějovice 1933.

33. GROSS, H., Čarovné posílání vlků na dobytek za Viléma z Rožmberka. In Český lid, ročník XIII. Praha 1904, dostupné online na http://tyfoza.no-ip.com/ceskylid/html/knihy/ceskylid13/index.htm, stav ke 4.4.2012.
34. HELL, P. : Historické rozšírenie a populačná hustota vlka na Slovensku. In GYÖRGI, P. G. & PAČENOVSKÝ, S.: Vlky a rysi v oblasti slovensko-maďarských hraníc. WWF Maďarsko, Budapešť 2003.
35. KOKEŠ, O.: K historii výskytu vlků v Posázaví. In Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 18, s. 101-107. Muzeum Podblanicka, Vlašim 1977.
36. RIGG, R.: Početnosť, odstrel a ochrana vlka dravého (Canis lupus) v slovenských Karpatoch – priveĺa či málo? s. 200-213. In ADAMEC, M., URBAN, P. & ADAMCOVÁ, M. (eds.): Výskum a ochrana cicavcov na Slovensku VIII. Zborník referátov z konferencie (Zvolen 12. – 13. 10. 2007). Štátna ochrana prírody SR Banská Bystrica, 2007, dostupné online na http://www.sopsr.sk/cinnost/konferencie/docs/zbornik_vocs_2007.pdf, stav k 5.4.2012.

Poděkování:

Zvláštní poděkování patří těm, bez kterých by tato práce velmi pravděpodobně nevznikla.

Vlastě a Hubertu Reitererovým, za nenahraditelnou pomoc při překládání nesrozumitelných výrazů a interpretaci nesnadných německých a latinských pasáží nejstaších právních norem;
Mgr. Anně Kubíkové ze Státního oblastního archivu, pobočka Český Krumlov, za pomoc při dohledání dokumentů z Rožmberského archivu;
Dr. Janu Pařezovi, správci sbírky rukopisů ve Strahovské knihovně, za pomoc při hledání Weingartenova Codexu;
Doc. JUDr. Vladimíru Kindlovi z Katedry právních dějin PrF UK, za pomoc při hledání některých pramenů a radu při jejich interpretaci, jakož i celkovou pomoc.
V neposlední řadě mému otci, ing. Janu Andreskovi, Ph.D., za potřebné konzultace a poskytnutí přístupu do dosud nepublikovaného rukopisu věnovaného zoologii a historii šelem ve středoevropském regionu.

Přílohy (původní znění vybraných právních norem)

Příloha č. 1: Instrukce císaře Maximiliána nejvyššímu lovčímu Dietrichu von Schwendi z roku 1568:

18: *Er Jagermeister solle auch nit allein Befelch thun, dass jeder Zeit in unsern Wälden Wölf, Luchs, Fuchs, wilde Katzen und auch andere schädliche Thier gefangen und geschlagen werden, sondern im Königreich Beheimb und dessen eingeleibten Landen folgender Meinung öffentlich ausrufen und publizieren lassen, nämlich:*
wer da sei, unser Jägereegesind oder andere, einen Wolf- oder Luchsenkopf unserer Hauptleut einen zubringt und dartuet, dass er auf Unserm geschlagen worden, dass demselben jeden von einem alten Wolf oder Luchs ein Gulden, und von einem jungen ein halber Gulden gegeben solle werden. Damit aber einer dergleichen Köpf nit zweimal darbrachte, sollen derhalben die Hauptleut von einem jeden gebrachten und bezahlten Köpf ein Ohr zum Wahrzeichen abschneiden lassen; wie wir dann ihnen den Hauptleuten sich zu verhalten und solch Geld darauf zu wenden, sonderlichen Befehl thun wollen.
40: *Es solle auch unser O. Jagermeister, ehe und zuvor der Winter angehet, unsern haupleuten anzeigen, dass sie wellen den Forstmeistern bei den Unterthanen umb alte Ross verholfen sein, damit dieselben zu Abfahung der Wölf an die besten Ort und Stellen gebraucht mügen werden. Fürnemblich aber solle er mit den Forstmeistern und Forstknechten darauf gute Achtung geben, dass zu Summerzeiten vor und nach Pfingsten die jungen Wölf aus den Nestern aufgehebt und tod geschlagen werden.*

Příloha č. 2: Obnovené zřízení zemské:

Q. LIII

Keine Stands-Person, noch sonsten jemand, sol an und bey den Gräntzen Unsers Erb-Königreichs an den Deütschen Wäldern, auff Unsern noch ihren eigenen Gründen, wo auch die gelegen seyn mögen, einige Gruben auff schwarz und roth, klein oder groß Wilprät machen; auch die jenigen Gruben, so albereit gemacht wären, wider verschütten und gleich machen; und solches alles bey Straff 25 Schok Groschen Böhaimbisch, halb füf Unsern königlichen Fisco und halb für den, der solches anzeigen würde. Doch sollen die Wolfs- und Fuchß-Gruben außgenommen seyn; dergleichen mag ein jeder auff seinen Gründen machen lassen.

Příloha č. 3 Synoptické porovnání loveckých řádů Karla VI.

1713	1726	1732
Za druhé zkušenost až posavad najevo dala, že vlčí jámy zvěři velice škodlivý a k zkáze jsou, poněvadž skrze ty netoliko zvěř jako i dobytek, ano i častěji lidi neštěstí mají, a proto takové skrze rozličné tisknuté sněmovní snešení a nejmilostivější rescripta pod pokutou pět set kop míšeňských poenaliter veskrz zapovědněné jsou byly.	*Za druhé, že vlčí jámy plemenu zvěře nanejvejš škodlivé jsou, to až posaváde zkušenost hojně poukázala, poněvadž tudy nejen zvěř, alebrž i dobytek, častěji taky i lidé k neštěstí přicházejí; pročež taková skrze rozličné tištěné sněmovní snešení i nejmilostivější rescripta, obzvláštně pak skrze ty v 1713 roce vyhlášené patenty pod pokutou pěti set kop míšeňských poenaliter zcela zapovědněné byly.*	
Že však ale taková zápověď velmi málo se pozorovala a té věci gruntem dostatečně se nedohlíží, nic však méně ale na všechen způsob zamezeno býti má. Podle toho přikazujem tímto nejmilostivěji, že od začátku a publikací tohoto našeho nejmilostivějšího patentu v tomto našem celém království českém všechny ty tak nazvané vlčí jámy mimo při velikých aneb hornatých a při žádných silnicích položených revířích a při zavřených vlčích zahradách, o čemž dále více zmínka učiněna bude, jako i rúčnic a železkladení, neméně samo nastrojený chytání zvěře (kteréžto poslední ještě zvěři nad ty vlčí jámy škodlivější jest) i taky bez povolení neb prohlížení vrchnosti s těžkem státi se může, dokonce zamezené a zapovědněné býti mají.	*Poněvadž ale táž zápověď se velmi špatně pozoruje a v té případnosti důstatečně na grunt se nepatří, nicméně ale to na všechen způsob vždy zameziti se musí, tehdy tímto opáčeně nejmilostivěji nařizovati ráčíme, že v tomto celém dědičném království našem českém všechny takzvané vlčí jámy mimo v velmi velikých neb hornatých příčinách, kudy málo cest prochází a zahražených vlčích ohrad, o kterýchžto teď níže víceji se jednati bude, jakož i kladení ručnic a železa, neméně líčení samochvatu (kteréžto poslední v kažení revíru ještě vlčí jámy převyšuje, taky bez povolení neb prohlížení vrchnostlivého tak lechce se státi nemůže) zamezené a zapovědněné.*	*Taky tomu opáčlivě chtíti ráčíme, aby za druhé v tomto našem dědičném království českém všecky tak nazvané vlčí jámy, mimo v velmi vršitých a velkých příčinách, též kudy málo cest prochází a zahražených vlčích ohrad, o kterých se doleji více jednati bude, jakož i kladení ručnic a železa, neméně líčení samochvatův zvěře (kteréžto poslednější nad vlčí jámy, revírům škodlivé jest, taky bez povolení neb prohlížení vrchnostlivého, tak lehce se státi nemůže), zamezené a zapovědněné;*
A kdyby někdo, buďto proti tomu se	*A kdyby někdo naproti tomu jednal*	*jednajíce pak kdo proti tomu, a*

dočinil a se dopadl, neb sice přesvědčen byl, ten do předoznámené pokuty těch pět set kop míšeňských padnouti a takové kvantum exekvírované býti má.	*a postižen neb v tom sice přesvědčen byl, k složení pokuty těch pěti set kop míšeňských non obstante recursu, effectum tantum devolutivum habente* (přičemž odvolání nestojí nic v cestě, má ovšem pouze ten výsledek, že bude apelace předána vyšší instanci) *jakž dotčeno, neprominutedlně přidržán býti má.*	*byvše přistižen neb přesvědčen k složení pokuty již předešle vyměřených pěti set kop míšeňských, non obstante recursu, effectum tantum devolutivum habente* (přičemž odvolání nestojí nic v cestě, má ovšem pouze ten výsledek, že bude apelace předána vyšší instanci), jakž dotčeno, neprominutedlně přidržán byl.
Poněvadž ale, jak nedaleko podotknuto, tomu, zvěři podobné nejvejš škodlivému vlčímu lapání předejíti a to netoliko zvěři, ale taky ovčímu dobytku, ano i lidem samým nebezpečné líté hovado podle možnosti zcela vyplemeniti se má, tak tehdy tak dobře v našich vlastních, jak i v našich věrných poslušných stavův revířích předně ty ohražené a jedině na vlky s přístupem způsobené vlčí zahrady, neméně i vlčí jámy v těch, mimo kde zvěř přechází a kde silnice průchod mají, místech, velikých revířích, však nic jináče dovolené býti mají, nežli aby před ně toliko jiný přístup a vchod k tomu, a ten v takové nízkosti zanechán byl, tak aby žádná vysoká zvěř tam vcházeti neb přeskočiti nemohla, všudy kolem a kolem zasekané a zahražené byly. Za druhé má jedno všeobecní znamení v celý zemi se postaviti, tak aby takové hned při vcházení k těm vlčím jámám spatřeno bylo, dříve ale pro jednoho každého povědomost a zprávu skrze všechny	*Poněvadž ale taky revírům nejvejš škodlivému vlčímu lapání v příč kročiti, a to nejen zvěři, alebrž taky ovčincům, i samým lidem protivné zlé zvíře dle možnosti vyhladiti zapotřebí jest, mají tehdy jak v našich vlastních tak i našich věrných a poslušných stavův zvěře revířích, především zahražené, a jedině s přístupem na vlky způsobené vlčí ohrady, neméně taky vlčí jámy, a v takových místech, kdežto lidi ani zvěř neprochází, v velikých revířích, však nejináče povolené býti. Nežli předně, aby do též jámy, kterážto vůkol a vůkol zasekaná a ohražená býti má, jen toliko jediný vchod a přístup, a to tak nízký způsoben a zanechán byl, aby žádná vysoká zvěř spolu taky tam vejíti neb přeskočiti nemohla; za druhé má veřejné znamení v celé zemi ustanovené a takové podle přístupu též vlčí jámy patrně vysazené, především ale pro povědomost a správu jednoho každého ve všech krajích a městech v známost uvedené; pak za třetí od té*	*Poněvadž ale taky revírům velice škodlivému vlčímu lapání vpříč kročiti, a to nejen zvěři, anobrž taky ovčínům, i samým lidem protivné zlé zvíře, dle možnosti vyhladiti zapotřebí jest, mají tehdy jak v našich vlastních, tak i našich věrných a poslušných stavův zvěře revířích především zahražené a jedině s přestupem na vlky způsobené vlčí ohrady, neméně vlčí jámy, a v takových místech, kdežto lidi ani zvěř neprochází, v velkých revířích však nejináče povolené býti, nežli: Předně, aby do týž jámy jen toliko jediný vchod a přístup, a to tak nízký zanechán, ale vůkol a vůkol zasekaná a ohražená býti má, aby do též jámy žádná vysoká zvěř spolu taky vejíti neb přeskočiti nemohla; za druhé má veřejné znamení v celé zemi ustanovené a takové podle přístupu též vlčí jámy patrně vysazené, především ale pro povědomost a zprávu jednoho každého ve všech krajích a městech v známost uvedené; pak zatřetí od té vrchnosti, na jejímž to gruntu a půdě takové vlčí jámy způsobiti by*

kraje a města v známost uvedeno. Následovně za třetí od vrchnosti na kterém gruntu a půdě takové vlčí jámy učiniti potřeba jest, našim královským hejtmanům krajským jich počet a to místo, kde se takové vlčí jámy vynacházejí, pokaždý oznámené, od nich, zdaliž v těch místech bezelstně a potřebně a dle tohoto našeho nejmilostivějšího ustanovení vystavené jsou, v očité spatření vzaté, pak do protokolu ouřadu zaznamenané a poslušně naší královské místodržícké kanceláři české, tak aby ona o všech těch vlčích jámách, místech a příležitostech, vědomost měla, zpráva učiněna býti.	*vrchnosti, na jejímž to gruntu a půdě takové vlčí jámy způsobiti by zapotřebí bylo, našim královským hejtmanům krajským počet a to místo, kdežto ty vlčí jámy se vynacházejí pokaždý oznámené, od nich, královských hejtmanů našich, zdaliž takové v těch místech potřebné a podle tohoto našeho nejmilostivějšího ustanovení učiněné jsou, spatřené, následovně v ouřadní protokol zaznamenané, pak našim královským místodržícím, aby o všech místech a příležitostech týchž vlčích jam povědomost měli, toho zpráva učiněna býti..*	*zapotřebí bylo, našim královským hejtmanům krajským počet, a to místo, kdežto ty vlčí jámy se vynacházejí, pokaždý oznámené, od nich královských hejtmanův našich, zdaliž takové v těch místech potřebné a podle tohoto našeho nejmilostivějšího ustanovení učiněné jsou spatřené, následovně v ouřadní protokol zaznamenané, pak našim královským místodržícím aby o všech místech a příležitostech týchž vlčích jam povědomost měli, toho zpráva učiněna býti.*